MIELI Suomen Mielenterveys ry:n lausunto koskien EU:n pelastuspalvelumekanismin uudistamista (U 51/2025 vp)

MIELI Suomen Mielenterveys ry pitää tärkeänä, että Euroopan unionin kykyä ennakoida, ehkäistä ja hallita rajat ylittäviä kriisejä vahvistetaan. Muuttunut turvallisuusympäristö edellyttää aiempaa kokonaisvaltaisempaa varautumista sekä jäsenvaltioiden välisen yhteistyön syventämistä.

Kansallinen ja EU-tason varautuminen ei kuitenkaan voi perustua yksinomaan fyysisiin, teknisiin ja logistisiin valmiuksiin. MIELI ry korostaa, että kriisinkestävyyden keskeinen osa on väestön psyykkinen toimintakyky, yhteisöjen resilienssi sekä psykososiaalisen tuen saatavuus ennen kriisejä, niiden aikana ja niiden jälkeen.

Psykososiaalinen tuki on tunnistettava osaksi kriisivalmiutta
Suomalaisten psyykkinen kuormittuneisuus on lähtökohtaisesti ollut korkealla tasolla viime vuosina. Turvallisuutta horjuttavilla tapahtumilla ja kehityskuluilla on vaikutusta ihmisten mielenterveyteen ja toimintakykyyn. Esimerkiksi Venäjän hyökkäyssodan syttyminen näkyi selvästi MIELI ry:n kriisiavussa lisäten epävarmuutta ja tuoden esille aiempia traumaattisia kokemuksia ja sodan pelkoa myös iäkkäillä. Disinformaation, polarisaation ja sään ääri-ilmiöiden vaikutukset näkyvät jo nyt ihmisten arkielämässä heikentäen luottamusta ja tulevaisuususkoa. Koronapandemian vaikutukset näkyvät edelleen mielenterveyden indikaattoreissa, erityisesti nuorilla ja nuorilla aikuisilla.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos on tutkinut Venäjän hyökkäyssodan vaikutuksia siviiliväestöön Ukrainassa (THL Työpaperi 37/2026). Tutkimuksen tehneiden asiantuntijoiden suositus Suomen varautumiseen oli muun muassa tunnistaa paremmin järjestöjen ja kansalaisyhteiskunnan merkitys osana kriisivalmiutta sekä psykososiaalisen tuen tarpeen kasvu pitkäkestoinen sodan aikana. Selvitys korostaa, että henkisen kriisinkestävyyden perustaa rakennetaan jo ennen kriisiä.

MIELI ry katsoo, että psykososiaalinen tuki tulisi tunnistaa osaksi pelastus- ja kriisivalmiutta samalla painoarvolla kuin muutkin kriisinhallinnan tukitoiminnot. EU-tason valmiussuunnittelussa tulisi huomioida:

- psykososiaalinen ensiapu
- kriisiapu ja matalan kynnyksen keskustelutuki,
- pitkäkestoisten kriisien mielenterveysvaikutusten ehkäisy,
- lasten, nuorten, ikääntyneiden ja muiden haavoittuvien ryhmien erityistarpeet,
- yhteisöjen toipumisen tukeminen kriisien jälkeen

Kansalaisjärjestöjen roolia on vahvistettava
EU:n pelastuspalvelumekanismin valmisteluasiakirjoissa korostetaan väestön varautumista ja yhteiskunnan resilienssiä. Näiden tavoitteiden saavuttaminen edellyttää viranomaisten, kuntien, hyvinvointialueiden, elinkeinoelämän ja kansalaisjärjestöjen yhteistyötä.

MIELI ry pitää tärkeänä, että kansalaisjärjestöt tunnistetaan nykyistä selkeämmin osaksi kansallista ja eurooppalaista varautumisjärjestelmää ja -rakenteita. Järjestöillä on erityinen kyky

- tavoittaa ihmisiä, jotka eivät hakeudu viranomaisten palveluihin,
- vahvistaa yhteisöllisyyttä ja keskinäistä tukea,
- mobilisoida vapaaehtoisia kriisitilanteissa,
- tarjota psykososiaalista tukea nopeasti ja matalalla kynnyksellä,
- tunnistaa haavoittuvassa asemassa olevien väestöryhmien tarpeita.

Väestön varautumisessa on huomioitava henkinen kriisinkestävyys

MIELI ry kannattaa väestön varautumisen vahvistamista osana unionin ja jäsenvaltioiden kriisivalmiutta. Varautumisessa tulisi kuitenkin materiaalisten valmiuksien lisäksi kiinnittää enemmän huomiota ihmisten psykologiseen resilienssiin. Henkistä kriisinkestävyyttä voidaan vahvistaa esimerkiksi luotettavan kriisiviestinnän avulla, mielenterveysosaamista lisäämällä, yhteisöllisiä tukiverkostoja vahvistamalla, vapaaehtoistoiminnan edellytyksiä kehittämällä sekä varmistamalla helposti saavutettavat tukipalvelut kriisitilanteissa.

MIELI ry korostaa, että uudistuksen jatkovalmistelussa tulee nykyistä selkeämmin tunnistaa mielenterveyden, psykososiaalisen tuen ja kansalaisyhteiskunnan merkitys osana yhteiskunnan kriisinkestävyyttä. Järjestöjen merkitys tunnistetaan myös Suomen yhteiskunnallisessa turvallisuusstrategiassa varmistamassa elintärkeitä toimintoja, mutta samaan aikaan järjestöjen toimintakykyä merkittävästi heikennetään valtionavustusten leikkauksilla. Sosiaali- ja terveysjärjestöjen valtionavustus puolitetaan tällä hallituskaudella. Kestävä turvallisuus muodostuu materiaalisten valmiuksien ja viranomaisjärjestelmien lisäksi myös ihmisten kyvystä selviytyä, toimia yhdessä ja palautua kriiseistä.

Sanna Vesikansa
Johtaja, kriisitoiminnot
sanna.vesikansa@mieli.fi ja 040 7459586